אי נמי לשודא. לפר"ת דמפרש דשודא למי שירלה הדיין ליתן יתן לריך לומר דהכא היה בעל דין שכנגדו ת"ח והיה ירא שמא יתן לו כדאמר (כתובות פה:) תלמיד חכם קודם גבי נכסיי לטוביה ולכך שלח ליה שגם זה מ"ח ויעשה שודא למי שירלה:

הכל מודים בעדות דבתיב ועמדו. שסמכו לשני אנשים ולא כתיב ושני אנשים אשר להם הריב יעמדו ועי"ל דקאי נמי אאשר להם ריב דהיינו בעלי דיינין ובגמר דין כדאמרינן בסמוך דאית לן לאוקומה דומיא דעדים דהוי כגמר דין:

אפרח עלי בר אווזא. אע"ג דבעינן קימה שיש בה הידור כדאמרינן פ"ק דקדושין (דף לג.) מ"מ אין איסור שהרי עומד היה ועי"ל דהיא היתה יודעת שבפניה עמד ושלא עשה אלא משום שתיתת טענת בעל דינה ובגלוי הכי לא דמי לעומד [מ] מפניו בצית הכסא ובצית המרחץ דהתם ליכא הידור כלל:

והאמר מר בשעת גמר דין כו'. אע"ג דהיה יכול להושיבה כדאמר בסמוך דעשה דכבוד תורה עדיף וה"נ עשה דכבוד תורה שהיתה אשת חבר איכא למימר שלא רצה להושיבה שלא לפתוח טענת בעל דינה אפי' בשעת גמר דין אע"פ שגמר הטענות או שמא אין באשת חבר לאחר מיתה עשה דכבוד תורה עדיף:

אבל איסורא אין חכמה. בסנהדרין פרק כהן גדול (דף יח:) דפריך גבי כ"ג מעיד מוהתעלמת לא מצי לשנויי הא דמעיד היינו באיסורא דא"כ אפי' מלך נמי דגבי איסורא לא אמרן שהא אימתו עליך משום דאין חכמה כו' מיהו תימה דהכא שב ואל תעשה הוא ובפרק מי שמתו בברכות (דף יט:) מוכח דשרי אפי' באיסור דפריך גבי המולא כלאים בבגדו פושטו אפי' בשוק מהולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו שמטמא למת מצוה משום בזיון המת ומשני שב ואל תעשה שאני וי"ל דהתם גנאי גדול הוא למת מצוה שאין לו קוברים לכך שב ואל תעשה שרי תדע דבקרובים לא דחי כבוד דילהו פסח ומילה וכן לפשוט כלאים בשוח גנאי גדול כגנאי מת מצוה להכי פריך מינה אבל הכא גבי עדות ליכא גנאי כל כך ולא שרי באיסורא אפי' בשב ואל תעשה ומי ליה גנאי דמלא שק ולא תעשה והתם נמי דפריך ממלא שק וקופה מכ"ש פריך וה"מ לשנויי שב ואל תעשה כדמשני בתר הכי אלא דשפיר משני שאני ממון דאיתיהב למחילה או שמא אכתי לא אסיק אדעתיה הא שנויא ועי"ל דכשעושין איסור על ידו לא מיקרי שב ואל תעשה והכא כדפירש בקונטרס כגון שבאה אשה לפני חכם להתירה ליגשא ותלמיד זה יודע שבעלה מי וממנונא שרי אפי' מוציאין ממון על ידו מבעליו אלא כדין ומלא שק או קופה דמייתי ראיה מייה כגון שרולה אחר ליטלו והשתא נמי ניחא הא דאיצטריך לשנויי התם שאני ממונא דאתיהב למחילה [וע"ע תוס' ב"מ ג: ד"ה אלא]: **עשה** דכבוד תורה עדיף. וא"ת כ"ש כבוד מלך שהרי אינו יכול למחול על כבודו ואמאי אוקמיה שמעון בן שטח ליגאי המלך בפרק כ"ג בסנהדרין (דף יט.) ויש לומר דשאני דיני נפשות דחמירי אי נמי במקום שאין חכם מוחל על כבודו חמיר כבוד תורה מכבוד מלך ומה שיכול למחול משום דתורה דיליה היא [וע"ע תוספות זבחים טז. ד"ה מיושב]:

ורוחה

אי נמי לשודא דדייני אמר עולא מחלוקת בבעלי דינין [א]אבל בעדים דברי הכל בעמידה דכתיב [1]ועמדו שני האנשים אמר [ב]רב הונא מחלוקת בשעת משא ומתן [2]אבל בשעת גמר דין דברי הכל דיינין בישיבה ובעלי דינין בעמידה דכתיב [2]וישב משה לשפוט את העם ויעמוד העם ל"א מחלוקת בשעת משא ומתן אבל בשעת גמר דין דברי הכל דיינין בישיבה ובעלי דינין בעמידה דהא עדים כגמר דין דמו וכתיב בהו ועמדו שני האנשים דביתהו דרב הונא הוה לה דינא קמיה דרב נחמן אמר היכי נעביד אי איקום מקמה מסתתמן טענתיה דבעל דינא לא איקום מקמה [ג]אשת חבר הרי היא כחבר א"ל לשמעיה צא ואפרח עלי בר אווזא ושדי עלוואי ואיקום והאמר מר מחלוקת בשעת משא ומתן אבל בשעת גמר דין דברי הכל דיינים בישיבה ובעלי דינין בעמידה [ד]דיתיב כמאן דשרי מסאניה ואמר איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב אמר רבה בר רב הונא [ה]האי צורבא מרבנן ועם הארץ דאית להו דינא בהדי הדדי [ו]מותבינן ליה לצורבא מרבנן ולעם הארץ נמי אמרינן ליה תיב ואי קאי לית לן בה רב בר שרביא הוה ליה דינא קמיה דרב פפא אותביה ואותיב נמי לבעל דיניה אתא שליחא דבי דינא בטש ביה ואוקמיה לעם הארץ ולא אמר ליה רב פפא תיב היכי עביד הכי והא מסתתמן טענתיה אמר רב פפא מימר אמר איהו הא אותבן שליחא הוא דלא מפיים מינאי ואמר רבה בר רב הונא [ז]האי צורבא מרבנן ועם הארץ דאית להו דינא בהדי הדדי לא ליקדום צורבא מרבנן וליתיב [ח] משום דמיחזי כמאן דסדר ליה לדיניה ולא אמרן אלא דלא קביע ליה עידניה [ט]אבל קביע ליה עידניה לית לן בה מימר אמר בעידניה טריד ואמר רבה בר רב הונא [י]האי צורבא מרבנן דידע בסהדותא וזילא ביה מילתא למיזל לבי דיינא דזוטר מיניה לאסהודי קמיה לא ליזיל אמר רב שישא בריה דרב אידי אף אנן נמי תנינא [יא]מצא שק או קופה ואין דרכו ליטול הרי זה לא יטול הני מילי בממונא [יב]אבל באיסורא [3]אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' [יג]כל מקום שיש בו חלול ה' אין חולקין כבוד לרב: רב יימר הוה ידע ליה סהדותא למר זוטרא אתא לקמיה דאמימר [יד]אותבינהו לכולהו אמר ליה רב אשי לאמימר והאמר עולא מחלוקת בבעלי דיינין אבל בעדים דברי הכל א"ל האי עשה והאי עשה [טו]עשה דכבוד תורה עדיף (סימן סניגרון בור גזלת מרמה) ת"ר [טז]מנין לדיין שלא יעשה [יז]סניגרון לדבריו תלמוד לומר [4]מדבר שקר תרחק [יח]ומנין לדיין שלא ישב תלמיד בור לפניו ת"ל מדבר שקר תרחק (כ) [יט]מנין לדיין שיודע לחבירו שהוא גזלן [כ]וכן עד שיודע בחבירו שהוא גזלן מנין שלא יצטרף עמו תלמוד לומר מדבר שקר תרחק [כא]מנין לדיין שיודע בדין שהוא מרומה שלא יאמר הואיל והעדים מעידין אחתכנו ויהא

קולר

אי נמי לשודא דדייני. יש דין שאינו תלוי בראיית עדים ולא בשבועה אלא במה שלב הדיינים נוטה לזכות ולחייב כגון הנך דכתובות (דף פה:) ההוא דאמר להו נכסיי לטוביה ואתו שני טובייה ואמרינן התם שודא דדייני למי שהדיין רואה שהוא שודא לאו לתת לו מתנה אי נמי לשני שטרות של מכר שנכתבו ביום אחד ואין ידוע למי מסר המוכר שטרו תחלה אמרינן [שם לד.] שודא דדייני אף כאן כך שלח לי אם הדין תלוי בשודא דדייני זה ראוי לזכותו שחכם ונליך הוא. שודא לשון השלכה כדמתרגמינן ירה ביס שדי בימא (שמות טו): **מחלוקת.** ר' יהודה וחכמים: **דיסהו דרב הונא.** משמת רב הונא: **אפרח עלי בר אווזא.** ואעמוד ולא יבין זה שבשבילה עמדתי אלא מפני החוח הפורח ובא עלי: ט) **דיינים.** ס"א כלומר תמיה על זה מה דהוה עביד רב נחמן ואומר זה לא דבר): **דדיינין ביישיבה.** והכא לחלוק כבוד היכי עביד דקאמר: ומשני **דיתיב וכו'.** כלומר לא עומד ולא יושב אלא כאדם שיתיר הרצועה מן הסנדל: **בטש.** בעטו: **דלא מיפיים מינאי.** לא עשיתי לו טובה ואינו אוהבי: **לא ליקדום וליתיב.** לפני הדיין קודם שיבא בעל דינו ואפי' יושב ושותק: **דמיחזי כמאן דמסדר ליה.** טענתיה וגורם שיתחזהו במטעים דברי לדיין ועובר בלא תשא שמע שוא ט) כלקמן: **קבע עידניה.** שהדיין רגיל ויש לו קביעות ללמוד: **שאין דרכו ליטול.** אם היה שלו: **הרי זה לא יטול.** אינו מוזהר עליו בלא תוכל להתעלם שנאמר ט) והתעלמת פעמים שאתה מתעלם (כ"מ דף ל.): **אבל באיסורא.** כגון אשה הבאה לפני חכם להתירה ליגשא ותלמיד זה יודע שבעלה מי אין חכמה חשוב לנגד ה': **הא עשה.** ועמדו: **והאי עשה.** אם ה' אלהיך תירא (י) לרבות תלמידי חכמים (ב"ק דף מא.): **לא יעשה סניגרון לדבריו.** אם דן דין ולבו נוקפו לומר שהוא טועה לא יחזיק דבריו להביא ראיות להעמידם שהוא בוש לחזור אלא לכל לדיים יחזור להוציא דין לאמיתו: **שלא ישב תלמיד בור לפניו.** ליגשא ולימן בדין עמו אלא יטעהו: **שלא יצטרף עמו.** ואע"פ שהעדות אמת: **מדבר שקר.** שגורם לפסוק דין על פי שנים עדים ואין כאן אלא עד אחד: **שהוא מרומה.** שלמד מתוך דברי עדים שאין עדותם אמת:

קולר

כל מקום שיש בו חלול ה' אין חולקין כבוד לרב. עמידת העדים עשה הוא שנאמר ועמדו שני האנשים וכבוד תורה עשה הוא שנאמר והדרת פני זקן קיום עשה דכבוד תורה עדיף: פי' סניגרון כמו מלץ יושר הוא. כלומר מראה לבעל דין היאך יטענו. וכן שלא ישב תלמיד בור לפני הדיין. וכן אם יודע אדם בחברו שהוא גזלן שלא יצטרף עמו לא לדין ולא לעדות. וכן היודע בדין שהוא מרומה שלא יחתכנו.

ט) גירסת רבינו כאן בגמ' כמאן דשרי ערקתא דמקאני וכ"ה בר"ן.

עין משפט נר מצוה

ט א ב מיי' פכ"א מהל' סנהדרין הל' ג סמג עשין קו טוש"ע ח"מ סי' יז סעיף א ג ומי' כח סעיף ה ו וסעיף כו:
ג ומיי' פ"י מהל' מעשר הל"ב ופ"י מהל' מעמלי מסכת הל"כ):
י ד עיין בכ"מ שם הל' ג:
יא ה מיי' שם הל' ד סמג עשין קמ טוש"ע ח"מ סי' יז סעיף ב:
יב ו ז מיי' שם טוש"ע שם ס"ב:
יג ח מיי' פ"א מהל' עדות הלכה ב סמג עשין כח טוש"ע ח"מ סי' כח סעיף ה:
יד ט מיי' פ"א מהל' אבלה הל' יג סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' רסג סעיף א:
טו י מיי' פ"א מהל' עדות הלכה ב סמג לאוין קט טוש"ע ח"מ סי' כח סעיף ה:
טז כ מיי' שם הל' ג ופ"א מהל' מ"א הל' ג סמג שם ומי' יב טוש"ע י"ד סי' רמב סעי' יא:
יז ל טוש"ע ח"מ סי' כח סעי' ה:
יח מ מיי' פכ"א מהל' סנהדרין הל' י סמג עשין קו טוש"ע ח"מ סי' יז סעיף ח:
יט נ מיי' פכ"ב שם הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' ט סעיף ו:
כ ס מיי' שם הל' י ופ"ב שם הל' י"ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' ז ס"י:
כא ע מיי' פ"י מהל' עדות הלכה א סמג לאוין ריד טוש"ע ח"מ סי' לד סעיף א:
כב פ מיי' פכ"ד מהל' סנהדרין הל' ג סמג עשין קו טוש"ע ח"מ סי' טו סעיף ג:

רבינו חננאל

אי נמי לשודא דדייני: אמר עולא אמר רב הונא מחלוקת בבעלי דינין בשעת משא ומתן. אבל בשעת גמר דין דברי הכל בעמידה. ודיינין בישיבה כדכתיב (ויעמד העם על משה וגו' וכתיב) וישב משה לשפט את העם [ויעמד העם על משה וגו'] אימת הוא גמר דין כדבעי דיינא למימר איש פלוני אתה זכאי ואיש פלוני אתה חייב. ב) פי' ערקתא דמסני. תרגום שרוך נעל: אמר רבה בר רב הונא צורבא מרבנן דידע בשהדותא וזילא ביה מילתא למיזל ומיסהד קמי דיינא דבציר מיניה לא ליזיל. דתנן מצא שק או קופה וכל דבר שאינו דרכו ליטול הרי זה לא יטול. והיינו דכתיב והתעלמת מהם פעמים שאתה מתעלם. כיצד זקן ואינה לפי כבודו. והני מילי בעדות ממון. אבל איסורא אין חכמה ואין תבונה וגו' כל מקום שיש חלול השם אין חולקין כבוד לרב. פני זקן קיום עשה דכבוד תורה עדיף: פי' סניגרון כמו מלץ יושר הוא. כלומר מראה לבעל דין היאך יטענו. וכן שלא ישב תלמיד בור לפני

מסורת הש"ס

ב) [בשאלתות ליתא רבא], ג) [ע"ז לט.], ד) [גילקט הערוך ערך כתם בגולכא מרבנן מכתשין בעם הארץ לא מכתשינן ע"כ וגם בר"ש דמולין ז: ד"ה מבתם פירש מעליר וחכירו בשנועות (ד' ל:) מבתם גרסינן בכ"מ ולא בכ"ף עכ"ל רש"י ולדעתי נפקא מינה לדינא ופר' ש"ע ח"מ סי' יז סעיף ב], ה) כ"מ דף כט: ע"ש, ו) פהדרין פב. עירובין סא. ברכות יט:, ז) [כתובות קו.], ז) [פי' סניגרון מלין כמה דאת אמר אין קטיגור עשה סניגור ר"ן], ח) [רש"ל גורס בכל הענין ומנין], ט) עיין בספר כוס יהושעפת, י) [שמות כג], כ) [דברים כב], ל) [שם ו], מ) [קדושין לב:].

תורה אור השלם

1. וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְיָ לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַּיָּמִים הָהֵם:
דברים יט יז
2. וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לִשְׁפֹּט אֶת הָעָם וַיַּעֲמֹד הָעָם עַל מֹשֶׁה מִן הַבֹּקֶר עַד הָעָרֶב:
שמות יח יג
3. אֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֵצָה לְנֶגֶד יְיָ:
משלי כא ל
4. מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק וְנָקִי וְצַדִּיק אַל תַּהֲרֹג כִּי לֹא אַצְדִּיק רָשָׁע:
שמות כג ז

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולימיב קמיה דיינא משום. ק"ב ג' הכא"ש אלא הר"ף גורס קמיה רביה וכן גורס המרמ"ם עיין פכ"א מה"מ: (ב) שם ומנין לדיין שיודע בחבירו שהוא:

מוסף רש"י

בטש. הפליג (עי' חולין ז:). ואין דרכו ליטול. דבר שגנאי הוא לו, שאדם משוח הוא ואין דרכו ליטול קופה שלו להכניסה מן החוץ לבית שמור, הרי זה לא יטול. ופעור מהשנת אביה, דלפיכן מוהתעלמת ונקי וצדיק (ב"מ כט:). אין חכמה כו'. חשובה נגד ה' (ברכות יט:) אין תורה חכמה וכבוד ותבונה ויועץ עומדת כנגד מילול השם (ערובין סג.).

קולר. שלשלת העון: **ורואה זכות.** ורכו החליף: **איני מבדה.** משקר: **וקוסם כסם.** ושיהא סבור בעל דין שאתה בא להעיד ויודה לאמת: **ואגלגל עליו שבועה.** שאינו מודה לי במקצת ואשביענו על ידי גלגול או שבועת קרקעות שאין נשבעין עליהן אלא על ידי גלגול: **שלא יהא אחד בעל דין ושניים עדיים.** והם בעלי דין: **לבוש כמותו.** שלא תגרום לנו לישא לך פניס או יסתמתו דברי שבגנדך מפני חשיבותך ואמר איך יאמינו בי בית דין על אדם חשוב כזה: **מדבר שקר תרחק.** וכיון שאיש מריבו מקומם מעמיד זה את שקרו: **פוזמוקייכו.** כמין אנפיליאות חשובים קלונ"ש בלע"ז: **לא תשא.** אזהרה למקבל: **קרי ביה לא תשיא.** אזהרה לבעל דין: **שמע שוא.** שהמטעים דבריו שלא בפני בעל דינו אינו בוש מדברי שקר: **ואשר לא טוב עשה.** פסוק זה בספר יחזקאל: **זה הבא בהרשאה.** ומתעבר על ריב לא לו ושמא הרשאון נוח לו ונוח לפשרה יותר מזה שאינו יכול לעשות פשרה בממון אחרים: **שיש עליה עסיקין.** עוורין כמו (בראשית כו) כי התעשקו עמו שמערערין על המחזיק בה וזה בא וקונה אותה ונוטה על חזקו שהוא איש זרוע: **למעוטי מלך.** דתנן סנהדרין (דף יח.) לא מעיד ולא מעידין אותו: **משחק בקוביא.** בעירכון [1] והמרלה שקורין פרמייל"ה: **כל שכן מלך.** דמדאורייתא לא חזי דכתיב (דברים יז) שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך [2] והכא להעיד צריך לעמוד לפני הדיין כדאמרן לעיל (דף ג.) ודרך בזיון הוא לו: **אבל משחק בקוביא מדאורייתא חזי.** שלא פסלה תורה אלא עד ממש שבוטל בחזקה כמו (שופטים ט) ויגזלו את כל העוברים [3] דבעלי שכם ורבנן גזרו ביה ועשוהו גזלן מדבריהם ואמרו אמקמתא היא ולא קנינא וכיון דמדאורייתא חזי חיילא עליה שבועה. ורב אמא סבר הואיל ולוף סוף לי מסהיד לא מקבלינן ליה לא קרינן ביה והוא עד: **דדון מינה ומינה כדון מינה ואוקי באתרה עליני.** פרשה שלמדה דבר מחבירתה בגזירה שוה אם תעמיד אותו דבר בזו בתורת מה שהיה עומד במקום שלמדתו משם דהואיל ולמדתו ממנו על כרחך ממנו תחזור ותלמדנו לכל משפטו. או דון מינה ואוקי באתרה כלומר לאחר שלמדתו משם והבאתו לכאן העמידהו כאן בתורת שאר דברים המפורשים כאן. והשתא מפרש לה ואזיל: **ר' מאיר סבר דון מינה ומינה.** לקמן (דף לד.) ילפינן שבועת העדות בגזירה שוה דתמטא [בס] משבועת הפקדון למושבע מפי עצמו דכתיבא בשבועת הפקדון ולא כתיבא בשבועת העדות: **דון מינה.** מה פקדון מושבע מפי עצמו חייב דכתיב (ויקרא ה) אשר ישבע עליו אף עדות מפי עצמו חייב ומינה מה פקדון אפי' שלא בב"ד והשבע על שקר בין בבית דין בין שלא בבית דין משמע: **אף בעדות.** אע"ג דמושבע מפי אחרים האמור בשבועת העדות אינו אלא בב"ד כדאמרינן לקמן בשמעתין מפי עצמו דילפינן מפקדון אפילו שלא בבית דין ומייתינן ליה הכא כי התם: **ורבנן סברי דון מינה.** מה פקדון מושבע מפי עצמו חייב אף עדות מושבע מפי עצמו חייב: **ואוקי באתרה.** כלומר לאחר שהבאתו לכלל שבועת העדות העמידהו כמשפט המפורש בשבועת העדות מה מושבע מפי אחרים האמור בשבועת העדות אינו אלא בבית דין אף מפי עצמו שהבאת לה ממקום אחר אינו אלא בבית דין:

ורואה זכות לעני שלא ישתוק. בפ"ק דסנהדרין (דף ו:) נפקא לן מלא תגורו וכן דרך [הש"ס] בכמה דוכתי:

שלא אתחייב לו שבועה ולא יגלגל עלי שבועה ממקום אחר. ואם תאמר למה ירא מגלגול שבועה יותר משבועה זאת שעתה מוכנו וי"ל כגון שאין לו כדי לפרוע כל מה שיגלגל עליו כגון שחייב לו הרבה ממקום אחר וסבר אכפור גם זה ואשתמיטנא עד דליהוו לי זוזי כנגד כל החוב ופרענא ליה:

שלא ישמע דברי בעל דין. בפ"ק דסנהדרין (דף ז:) מפיק ליה משמוע בין אחיכם: **זה הבא בהרשאה.** כשעושה בשביל שהוא אנוס ובעל טענות שמתעבר על ריב לא לו אבל כשטוכת להניח לאחיכו מעותיו שאין חביכו יכול לטרוח מצוה קעביד: **ורבנן הוא דפסלוהו.** ולא על גב דאמר לקמן (דף לב:) הכל מודים בעד מיתה דחייב משום דרבנן אכשרוה ואזלינן בתר דרבנן בתר תרוייהו אזלינן לחייבו דהתם כיון דמדרבנן מועלת עדותו הרי יש כאן הפסד ממון במה שלא העיד והכא אע"ג דמדרבנן לא מהני עדותו מידי כיון דמדאורייתא מהני מיחייב:

קולר תלוי בצואר עדים תלמוד לומר מדבר שקר תרחק (סימן תלת"א תלמי"ד ותל"ת בעל"י חו"ב סמרטו"ט שומ"ע ומטעי"ם) [6]אמנין לתלמיד שיושב לפני רבו ורואה זכות לעני וחוב לעשיר מנין שלא ישתוק תלמוד לומר [1]מדבר שקר תרחק [2]מנין לתלמיד שרואה את רבו שטועה בדין שלא יאמר אמתין לו עד שיגמרנו ואסתרנו ואבננו משלי כדי שיקרא הדין על שמי ת"ל מדבר שקר תרחק [3]מנין לתלמיד שאמר לו רבו יודע אתה בי שאם נותנין לי מאה מנה איני מבדה מנה יש לי אצל פלוני ואין לי עליו אלא עד אחד מנין שלא יצטרף עמו תלמוד לומר מדבר שקר תרחק האי מדבר שקר תרחק נפקא הא ודאי שקורי קא משקר ורחמנא אמר [2]לא תענה ברעך עד שקר אלא [7]כגון דאמר ליה ודאי חד סהדא אית לי ותא אתה קום התם ולא תימא ולא מידי דהא לא מפקת מפומך שקרא אפי' הכי אסור משום שנאמר מדבר שקר תרחק [8]מנין לנושה בחבירו מנה שלא יאמר אטעננו במאתים כדי שיודה לי במנה ויתחייב לי שבועה ואגלגל עליו שבועה ממקום אחר תלמוד לומר מדבר שקר תרחק [9]מנין לנושה בחבירו מנה וטענו מאתים שלא יאמר אכפרנו בב"ד ואודה לו חוץ לבית דין כדי שלא אתחייב לו שבועה ולא יגלגל עלי שבועה ממקום אחר תלמוד לומר מדבר שקר תרחק [10]מנין לשלשה שנושין מנה באחד שלא יהא אחד בעל דין ושנים עדים כדי שיוציאו מנה ויחלוקו ת"ל מדבר שקר תרחק [11]מנין לשנים שבאו לדין אחד לבוש סמרטוטין ואחד לבוש איצטלית בת מאה מנה שאומרין לו לבוש כמותו או הלבישהו כמותך ת"ל מדבר שקר תרחק כי הוו אתו לקמיה דרבא בר רב הונא אמר להו שלופו פוזמוקייכו וחותו לדינא [12]מנין לדיין שלא ישמע דברי בעל דין (חבירו) קודם שיבא בעל דין חבירו ת"ל מדבר שקר תרחק [13]מנין לבעל דין שלא יטעים דבריו לדיין קודם שיבא בעל דין חבירו ת"ל מדבר שקר תרחק רב כהנא מתני [3]מלא תשא לא תשיא [4]ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו רב אמר [5]זה הבא בהרשאה ושמואל אמר זה הלוקח שדה שיש עליה [7]עסיקין: אינה נוהגת אלא בראוין להעיד כו': [14]לאפוקי מאי אמר רב פפא לאפוקי מלך ורב אחא בר יעקב אמר [15]לאפוקי משחק בקוביא מ"ד משחק בקוביא [16]כל שכן מלך ומ"ד מלך אבל משחק בקוביא מדאורייתא מחזא חזי ורבנן הוא דפסלוהו: בפני בית דין ושלא בפני ב"ד כו': במאי קמיפלגי אמרוה רבנן קמיה דרב פפא [17]בדון מינה ומינה בדון מינה ואוקי באתרה קא מיפלגי ר' מאיר סבר דון מינה ומינה מפקדון מה פקדון מושבע מפי עצמו חייב אף עדות מושבע מפי עצמו חייב ומינה מה פקדון בין בבית דין ובין שלא בבית דין אף עדות בין בבית דין ובין שלא בבית דין ורבנן סברי דון מינה ואוקי באתרה מה פקדון מושבע מפי עצמו חייב אף עדות מושבע מפי עצמו חייב ואוקי באתרה מה מושבע מפי אחרים בבית דין אין שלא בבית דין לא אף מושבע מפי עצמו בבית דין אין שלא בבית דין לא אמר

כג. א מיי' פכ"ב מהל' סנהדרין הל' ב סמג עשין קז טוש"ע ח"מ סי' ט סעיף ז:

כד. ב מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ח:

כה. ג ד מיי' פי"ז מהל' עדות הל' ה והלכה ו סמג לאוין כח טוש"ע ח"מ סי' כח סעיף א בהגה:

כו. ה ו ז מיי' פט"ז מהל' טוען הל' ט והלכה י סמג עשין קז:

כז. ח מיי' פכ"א מהל' סנהדרין הל' כ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' יז סעיף ח:

כח. ט י מיי' שם הל' ז סמג לאוין רח טוש"ע שם ס"ה:

כט. כ מיי' פ"ג מהל' עדות הל' ה ועיין בכ"מ טוש"ע ח"מ סי' קכג סעיף טו:

ל. ל מ מיי' פ"י מהל' שבועות הל' א סמג לאוין רמא:

לעזי רש"י

קלצונ"ש. נעלים קלות.
פרמייל"ה [פירמלי"א]. הימור.

רבינו חננאל

וכן תלמיד שראה זכות לעני (או) חובה לעשיר שלא ישתוק. וכן תלמיד שראה רבו שטועה בדין שלא יניחנו עד שיגמר הדין ואח"כ יחזירנו על שמו. וכן תלמיד שאמר לו רבו הלא ברי לך שאיני משקר ועכשיו אני נושה לפלוני מנה וכופר בו בוא עמי כדי שתראה כי להעיד באהה ולא תאמר כלום שאסור לעשות כן. וכן ג' שנושים באחד מנה שלא יעשו שנים מהן עדים ואחד בעל דין. וכן הנושה בחברו מנה שלא יטעננו מאתים כדי שיודה לו במנה ויגלגל עליו שבועה גם בדברים אחרים. וכן מי שנושין בו מנה וטרענין בו מאתים שלא יכפרנו גם במנה שנושה בו כדי שלא יגלגלו עליו שבועה. וכן לשנים שבאו לפני הדיין אחד לבוש סמרטוטין ואחד לבוש אצטלא בת מאה מנה שאין דנין ביניהן עד שיהיה מלבושן שוה. וכן הדיין שאינו ראשי לשמוע דברי בעל דין עד שיבא חברו. הני כולהו אסמכינהו רבנן כל חד וחד מינייהו אהאי קרא מדבר שקר תרחק: מנין לבעל דין שלא יטעים דבריו לדיין קודם שיבוא חברו ת"ל מדבר שקר תרחק. רב כהנא מתני בדיין לא תשא שמע שוא. ובגידון מלא תשיא: ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו. רב אמר זה הבא בהרשאה ושמואל אמר זה הלוקח שדה שיש עליה עסיקין

תורה אור השלם

1. מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק וְנָקִי וְצַדִּיק אַל תַּהֲרֹג כִּי לֹא אַצְדִּיק רָשָׁע:
שמות כג ז
2. לֹא תִרְצָח לֹא תִנְאָף לֹא תִגְנֹב לֹא תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר:
שמות כ יב
3. לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְיָ אֶת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לַשָּׁוְא:
שמות כ ו
4. אָבִיו כִּי עָשַׁק עֹשֶׁק גָּזֵל גָּזַל אָח וַאֲשֶׁר לֹא טוֹב עָשָׂה בְּתוֹךְ עַמּוֹ וְהִנֵּה מֵת בַּעֲוֹנוֹ:
יחזקאל יח יח

מוסף רש"י

לתלמיד שיושב לפני רבו. ונא דין לפני רבו ולא לפניו ולאה התלמיד זכות לעני וחובה לעשיר ורבו טועה בדין, מנין שלא יחלוק כבוד לרבו ויפסוק (סנהדרין ו: ע"ש). **שלא ישמע דברי בעל דין** כו'. שמקבל דברי שקר כדברי אמת, לפי שאין מכחישן, ומכיון שלב הדיין טועה לו לזכות שוב אין לבו מהפך בזכות הבאי כל כך (שם. ע"ש). **לאפוקי מאי.** לא תגן במתני' בהדיא, הא תנא ליה ריש עוהגת בגנבים ולא בגזלנים, ברמוקים ולא בקרוביים, בכשרין ולא בפסולין (יומא עד:). **משחק בקוביא.** בעירכון, הרי גזלן מדרבנן ופסול לעדות (שם). **מדאורייתא מחזא חזי.** דלא הוי גזלן דאורייתא אלא שגזל מידו, כמו (ש"ב כג) ויגזול את המתים מיד המלכי כך מפרש בב"ק (עמ: יומא שם). **דון מינה ומינה.** כל דבר שאתה למד מחביריו בגזירה שוה או בהיקש, הוי למד ממנו בכל דבריו (זבחים צא. וכעי"ז יבמות עח: ב"ק כה: סנהדרין עה. וחולין קכ:). **דון מינה ואוקי באתרה.** למלי דלרבי גמריגן, למלי דלא גמריגן מוקמינן באתרה (יבמות עח:) דין עיקר הדבר ללמדו מחביריו אבל לשאר דברי שאתה מוצא דינו מפורש בו ואתה יכול ללמוד מייה ובה דבר מדבר ואינך צריך ללמד מחביריו, העמידנו במקומו ואל תשיאהו לחביריו (סנהדרין עה: וכעי"ז זבחים צא. וחולין קכ:).

מוסף רש"י

לתלמיד שיושב לפני רבו. ונא דין לפני רבו ולא לפניו ולאה התלמיד זכות לעני וחובה לעשיר ורבו טועה בדין, מנין שלא יחלוק כבוד לרבו ויפסוק (סנהדרין ו: ע"ש). **שלא ישמע דברי בעל דין** כו'. שמקבל דברי שקר כדברי אמת, לפי שאין מכחישן, ומכיון שלב הדיין טועה לו לזכות שוב אין לבו מהפך בזכות הבאי כל כך (שם. ע"ש). **לאפוקי מאי.** לא תגן במתני' בהדיא, הא תנא ליה ריש עוהגת בגנבים ולא בגזלנים, ברמוקים ולא בקרוביים, בכשרין ולא בפסולין (יומא עד:). **משחק בקוביא.** בעירכון, הרי גזלן מדרבנן ופסול לעדות (שם). **מדאורייתא מחזא חזי.** דלא הוי גזלן דאורייתא אלא שגזל מידו, כמו (ש"ב כג) ויגזול את המתים מיד המלכי כך מפרש בב"ק (עמ: יומא שם). **דון מינה ומינה.** כל דבר שאתה למד מחביריו בגזירה שוה או בהיקש, הוי למד ממנו בכל דבריו (זבחים צא. וכעי"ז יבמות עח: ב"ק כה: סנהדרין עה. וחולין קכ:). **דון מינה ואוקי באתרה.** למלי דלרבי גמריגן, למלי דלא גמריגן מוקמינן באתרה (יבמות עח:) דין עיקר הדבר ללמדו מחביריו אבל לשאר דברי שאתה מוצא דינו מפורש בו ואתה יכול ללמוד מייה ובה דבר מדבר ואינך צריך ללמד מחביריו, העמידנו במקומו ואל תשיאהו לחביריו (סנהדרין עה: וכעי"ז זבחים צא. וחולין קכ:).

שיקנה מריבות לעצמו: ואינה נוהגת אלא בראוין להעיד למעוטי מאי. רב פפא אמר למעוטי מלך. אבל משחק בקוביא מדאורייתא מחזא חזי. ורבנן הוא דפסלוהו. רב אחא בר יעקב אמר למעוטי משחק בקוביא וכל שכן מלך: וחכ"א בין מפי עצמו בין מפי אחרים אין חייבין עד שיכפרו בהן בב"ד ואמרו (רבי) [רבנן] ר' מאיר סבר דון מינה ומינה. כלומר למידין שבועת העדות ונפש כי תחטא משבועת הפקדון. מה פקדון מפי עצמו חייב שנאמר וכחש בעמתו בפקדון. אף עדות נשבע מפי עצמו חייב. ומינה מה פקדון בין בב"ד בין שלא בב"ד אם כחש בעמיתו חייב אף שבועת העדות כן. והני מילי בנשבע מפי עצמו. אבל בנשבע מפי אחרים אינם חייבים עד שיכפרו בב"ד. וחכמים סברי דון מינה ואוקי באתרה מה פקדון מושבע מפי עצמו חייב שנאמר וכחש. אף שבועת העדות נשבע מפי עצמו [חייב] ואוקי באתרה מה מושבע מפי אחרים בשבועת העדות אינו חייב אלא בב"ד שנאמר ושמעה קול אלה והוא עד אם לא יגיד. [6] (אלא) כפר בו במקום שמתקיימת ההגדה חייב אף מושבע מפי עצמו בב"ד אין שלא בב"ד לא.

---

[6] נ"ל אלמא דזוקא אם כפר בו במקום וכו'.

דמייתי לה בק"ו כו'. ומפקדון לא נעי למילף דאי במה מלינו איכא למיפרך שכן נוהג באנשים ובנשים ול"מ גמר לה מג"ש דתחטא תחטא כרבי שמעון לקמן בפירקין (דף לד.): **מההיא** אין. פי' יש להוכיח מההיא דלרבנן אית להו דון מינה ואוקי באתרה אבל לר' מאיר דאית ליה דון מינה ומינה אין להוכיח מההיא אלא מהך דהכא דההיא איכא למימר דטעמא דר"מ משום דליף פקדון בק"ו מעדות שלא עשה בו נגיש כאנשים וחייב בו בין מפי עצמו בין מפי אחרים פקדון לכ"ש ודיו לבא מן הדין להיות כנדון מה עדות מפי אחרים דוקא בג"ד אף פקדון כך ולכא למימר שבועת בטוי תוכיח שעשה בו נגיש כאנשים ופטר בו מושבע מפי אחרים דמה לשבועת בטוי שכן לא עשה בו מזיד כשוגג דכתיב ביה ועלם ומי לא הוה ביה פירכא הוה אמינא דשבועת בטוי גופיה נילף מקל וחומר מעדות לחייבו מושבע מפי אחרים:

ואין חייבין על שגגתה גרידתא. פי' בקונטרס בריש פירקין שבכמו העדות ומס תאמר תיפוק ליה דבקושטא קמשתבעי וי"ל כגון דאמרי שבועה שלא ידענו או לא ראינו לך שום עדות ומ"ת אכתי מה שייך הא לדרב כהנא ורב אסי דאמרי הכא היינו טעמא לפי שאינן ראוים להעיד והוו להו כקרובים או פסולים וי"ל דלא דמי דאינהו נפקי מוהוא עד כדפירש בקונטרס בריש פרקא דמשמע והוא ראוי להעיד אבל הכא קרינן בהו והוא עד דראוין להעיד אם אם היו זוכרין ועוד יש לומר שגגתה גרידתא שבכורים שמותרים לגמרי ליתנו לשקר:

משביע אני עליכם ואמרו אמן. אלא דר"מ אמי דחייב חוץ לב"ד במושבע מפי עצמו ולכך איצטריך למיתני ואמרו אמן דהוי כמוליא שבועה מפיו ותנא כל עניני מושבע מפי עצמו דאי לרבנן איירי בג"ד למה לי ואמרו אמן דהוי כמוליא שבועה מפיו תיפוק ליה דאפי' מפי אחרים חייב ק"ו אפי' כרבנן ונקט ואמרו אמן כדי לקבל וה"כ אם אמרו אמ"כ אין אנו יודעים לך עדות וסיפא נמי דקתני השביע עליהם ה' פעמים חוץ לב"ד כו' אמינא נמי כרבנן דלרבנן נמי לא בעינן שבועה בג"ד אלא הכפירה דאהגדה דוקא קפיד קרא דלהוי במקום הראוי להגדה והשתא ניחא דבגמ' משמע דהא דדרשינן מלאחת לחייב על כל אחת ואחת דע"כ מיבעי ליה למידרשה ואמי נמי לרבנן ואי

אמר להו רב פפא אי מפקדון גמרי לה רבנן דכולי עלמא לא פליגי דדון מינה ומינה אלא היינו טעמא דרבנן דמייתו לה בקל וחומר ומה מפי אחרים חייב מפי עצמו לא כל שכן ומדמייתו לה בקל וחומר דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה מושבע מפי אחרים בב"ד אין שלא בב"ד לא אף מושבע מפי עצמו בפני ב"ד אין שלא בפני ב"ד לא אמרו ליה רבנן לרב פפא מי מצית אמרת דלאו בדון מינה ומינה פליגי [6]והתנן גבי פקדון שבועת הפקדון נוהגת באנשים ובנשים ברחוקין ובקרובין בכשרין ובפסולין בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד מפי עצמו ומפי אחרים אינו חייב עד שיכפור בו בב"ד דברי ר"מ וחכ"א בין מפי עצמו ובין מפי אחרים כיון שכפר בו חייב מושבע מפי אחרים בפקדון מנא להו לרבנן דחייב לאו דגמרי לה מעדות ושמע מינה בדון מינה ומינה פליגי מההיא אין מהא ליכא למשמע מינה: וחייבין על זדון השבועה: מנהני מילי [7]דתנו רבנן בכולן נאמר בהן ונעלם וכאן לא נאמר בה ונעלם [8]לחייב על המזיד כשוגג: ועל שגגתה עם זדון העדות: ה"ד שגגתה עם זדון העדות א"ר יהודה אמר רב [9]באומר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לא: [10]ואין חייבין על שגגתה גרידתא: לימא תנינא [11]לדרב כהנא ודרב אסי לא אע"ג דתנן איצטריך ס"ד אמינא הכא הוא דלא כתיב ונעלם דבעינן שוגג דומיא דמזיד אבל התם דכתיב [1]ונעלם אפילו שגגתה כל דהו קמ"ל: **מתני'** [2]שבועת העדות כיצד אמר לשנים בואו והעידוני שבועה שאין אנו יודעין לך עדות או שאמרו לו אין אנו יודעין לך עדות משביע אני עליכם ואמרו אמן הרי אלו חייבין [3]השביע עליהם חמש פעמים חוץ לב"ד ובאו לב"ד והודו פטורין [4]כפרו חייבין על כל אחת ואחת [5]השביע עליהן ה' פעמים בפני ב"ד וכפרו אינן חייבין אלא אחת אר"ש מה טעם [6]הואיל ואינם יכולין לחזור ולהודות [7]כפרו שניהן כאחד שניהן חייבין בזה אחר זה הראשון חייב והשני פטור [8]כפר אחד והודה אחד הכופר חייב [9]היו שתי כיתי עדים [10]כפרה הראשונה ואח"כ כפרה השניה שתיהן חייבות מפני שהעדות יכולה להתקיים בשתיהן: **גמ'** אמר שמואל [11]ראוהו שרץ אחריהן אמרו לו מה אתה רץ אחרינו שבועה שאין אנו יודעין לך עדות פטורין עד שישמעו מפיו מאי קא משמע לן תנינא [12]משילה ביד עבדו או שאמר להן הנתבע משביע אני עליכם שאם אתם יודעין לו עדות שתבואו ותעידוהו הרי אלו פטורים עד

אמר להו רב פפא אי מפקדון גמרי לה רבנן דכולי עלמא לא פליגי דדון מינה ומינה אלא היינו טעמא דרבנן [5]דמייתו לה בקל וחומר ומה מפי אחרים חייב מפי עצמו לא כל שכן ומדמייתו לה בקל וחומר דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה מושבע מפי אחרים בב"ד אין שלא בב"ד לא אף מושבע מפי עצמו בפני ב"ד אין שלא בפני ב"ד לא אמרו ליה רבנן לרב פפא מי מצית אמרת דלאו בדון מינה ומינה פליגי [6]והתנן גבי פקדון שבועת הפקדון נוהגת באנשים ובנשים ברחוקין ובקרובין בכשרין ובפסולין בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד מפי עצמו ומפי אחרים אינו חייב עד שיכפור בו בב"ד דברי ר"מ וחכ"א בין מפי עצמו ובין מפי אחרים כיון שכפר בו חייב מושבע מפי אחרים בפקדון מנא להו לרבנן דחייב לאו דגמרי לה מעדות ושמע מינה בדון מינה ומינה פליגי מההיא אין מהא ליכא למשמע מינה: וחייבין על זדון השבועה: מנהני מילי [7]דתנו רבנן בכולן נאמר בהן ונעלם וכאן לא נאמר בה ונעלם [8]לחייב על המזיד כשוגג: ועל שגגתה עם זדון העדות: ה"ד שגגתה עם זדון העדות א"ר יהודה אמר רב [9]באומר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לא: [10]ואין חייבין על שגגתה גרידתא: לימא תנינא [11]לדרב כהנא ודרב אסי לא אע"ג דתנן איצטריך ס"ד אמינא הכא הוא דלא כתיב ונעלם דבעינן שוגג דומיא דמזיד אבל התם דכתיב [1]ונעלם אפילו שגגתה כל דהו קמ"ל: **מתני'** [2]שבועת העדות כיצד אמר לשנים בואו והעידוני שבועה שאין אנו יודעין לך עדות או שאמרו לו אין אנו יודעין לך עדות משביע אני עליכם ואמרו אמן הרי אלו חייבין [3]השביע עליהם חמש פעמים חוץ לב"ד ובאו לב"ד והודו פטורין [4]כפרו חייבין על כל אחת ואחת [5]השביע עליהן ה' פעמים בפני ב"ד וכפרו אינן חייבין אלא אחת אר"ש מה טעם [6]הואיל ואינם יכולין לחזור ולהודות [7]כפרו שניהן כאחד שניהן חייבין בזה אחר זה הראשון חייב והשני פטור [8]כפר אחד והודה אחד הכופר חייב [9]היו שתי כיתי עדים [10]כפרה הראשונה ואח"כ כפרה השניה שתיהן חייבות מפני שהעדות יכולה להתקיים בשתיהן: **גמ'** אמר שמואל [11]ראוהו שרץ אחריהן אמרו לו מה אתה רץ אחרינו שבועה שאין אנו יודעין לך עדות פטורין עד שישמעו מפיו מאי קא משמע לן תנינא [12]משילה ביד עבדו או שאמר להן הנתבע משביע אני עליכם שאם אתם יודעין לו עדות שתבואו ותעידוהו הרי אלו פטורים

עד

אמר להו רב פפא אי מפקדון. הוו מייתי רבנן מפי עצמו לשבועת העדות הוו מחייבי ליה אפילו שלא בבית דין כי אתם דלכולי עלמא דון מינה ומינה אית לן והאי דלא מחייבו אלא בבית דין משום דלאו בגזירה שוה משבועת הפקדון גמרי לה אלא משבועת העדות גופה מקל וחומר מה מושבע מפי אחרים חייב בעדות כדכתיב (ויקרא ה) ושמעה קול אלה מפי עצמו מבעיא: **לאו דגמרי לה מעדות.** דהא בפקדון אשר יפגע עליו לשקר כתיב (שם) משמע מפי עצמו והכא ליכא למידן ק"ו דודאי מושבע מפי עצמו חמור ממושבע מפי אחרים אלא מגזירה שוה גמרי לה מעדות ומדחייב בבית דין ושלא בבית דין אלמא דון מינה ואוקי באתרה סבירא להו מאחר שהבאת מפי אחרים לכלל שבועת הפקדון העמידהו בתורת שבועת הפקדון שאין שבועה בג"ד מפורש בה: **מההיא אין.** מהיא ודאי שמעינן להו לרבנן דון מינה ואוקי באתרה אבל מהיא פלוגתא לא הוה שמעינן ליה: **כגון נאמר ונעלם.** בכל הכתובים בקרבן עולה ויורד כגון שבועת בטוי וטומאת מקדש נאמר ונעלם (ויקרא ה): **וכאן.** בשבועת העדות לא נאמר: **לימא תנינא לדרב כהנא ורב אסי.** דהיכא דבכור ליתבע באמת אינו חייב ואמאי איסתפקא להו דאיצטריך רב למימר להו לבך אנסך: **אע"ג דתנן.** האי גבי עדות איצטריך רב למימר נמי גבי בטוי: **שגגה כל דהו.** ואפי' אונס בלבו ניחייב: **מתני' או שאמרו לו.** בלא שבועה אין אנו יודעין לך עדות ואמר להם משביעני עליכם שיהא אמת מה שאמרתם ואמרו אמן חייבין אבל אם שתקו אחר השבועה אין כאן קבלת שבועה: **ובאו לב"ד והודו פטורין.** ואפילו כפרו חוץ לב"ד על כל שבועה שאין כפירה חוץ לב"ד כדמפרש בגמרא [לב.]: **כפרו.** בבית דין חייבין על כל אחת ואחת דכפירה אחולה קיימא וילפינן מקרא והיה כי יאשם לאחת מאלה (ויקרא ה) לחייב על כל אחת ואחת [לב.]: **מה טעם.** אין חייבין אלא אחת אפילו שתקו וכפרו לבסוף ולא אמרינן כפירה קיימא אחולהו: **הואיל ואין יכולין לחזור ולהודות.** אילו כפרו בראשונה הואיל ובב"ד הם שוב לא היו רואין להעיד שכבר הגידו שאינן יודעין לו עדות ושוב אינו חוזר ומגיד הלכך אע"ג דלא כפרו אלא בסוף כל השבועות היו בעצלה חוץ מן הראשונה שאם שתקו בראשונה כפירה היא שוב אינן ראוים להשביען ואם אינה כפירה הרי מושבעין ועומדין ומה זה שבועה על שבועה ועל כרחך כי כתב לאחת לחייב על כל אחת ואחת משבועה חוץ לב"ד וכפרו בב"ד כתב דשבועות דחוץ לב"ד ויעדו לא יצאו לבטלה ולאויות לחלק שהרי אפי' כפרו שם בראשונה היה ראוי לחזור ולהשביען: **כפרו שניהן כאחת.** בתוך כדי דבור: **הראשון חייב.** אבל השני פטור שכיון שכפר הראשון שוב אין עד יחידי ראוי להגיד: **גמ' עד שישמעו מפיו.** בואו והעידוני: **שילא ביד עבדו.** התובע השביען ביד עבדו: **שאם אתם יודעין לו עדות.** לבעל דינו:

עד

למה אתה בא אחרינו שבועה שאין אנו יודעים לך עדות והן יודעים פטורין עד שישמעו מפי התובע בואו והעידוני.

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"ז מהל' שבועות הל' יב סמג לאוין רמח:

לב ב ג מיי' שם הל' יג:

לג ד מיי' שם הל' יב סמג שם:

לד ה ו מיי' שם פ"ט הל' ג ופ"י שם הל' טז סמג שם:

לה ז ח מיי' שם הל' יח:

לו ט מיי' שם הל' יג:

לז י מיי' שם הל' יד:

לח כ מיי' שם הל' טו:

לט ל מ מיי' שם פ"ט הלכה ז:

רבינו חננאל

ודחי רב פפא ואמר רבנן בק"ו מיתו לה למושבע מפי עצמו. ומה מושבע מפי אחרים חייב כדכתיב ושמעה קול אלה מושבע מפי עצמו לא כל שכן: ואמרו ליה רבנן לרב פפא אי הכי מושבע גבי פקדון מפי אחרים לרבנן דאמרי בין מפי עצמו בין מפי אחרים כיון שכפר בו חייב. מנא להו שבועה מפי אחרים בפקדון והא וכחש כתיב מפי עצמו לאו דגמרי לה מעדות ובדון מינה [ומינה] פליגי. אמר להו אין. מההיא מתניתי' שמעינן לה אבל מהא מתני' לא: **מתני'** וחייבין על זדון השבועה כו'. פי' וחייבין קרבן בשבועת העדות במזיד כשוגג מדלא כתיב בשבועת העדות ונעלם. וחייבין על שגגת השבועה כגון שנעלם ממנו שהמועל בשבועת העדות חייב קרבן. אבל זכור העדות וכופר בה בזדון. ומה הן חייבין בזדון שבועת העדות קרבן עולה ויורד ואין חייבין על שגגתה. כלומר כיון שנעלמה ממנו עיקר העדות. אע"פ שידע כי הנשבע לשקר חייב בכאן פטור הוא מפני כי אנוס הוא לפיכך אינו חייב: לימא תנינא לדרב כהנא ורב אסי שנעלמה מאחד מהן שמעתא דרב ונשבע ונמצא חילוף מה שאמר. ואמר לו רב אנוס אתה לבן אנסך שעמד בדעתך כי האמת עמך: ודחינן לא דמי דלמא הכא בשבועת [הערות] הוא דפטר האנוס דלא כתיב בה חיוב בנעלם אבל בשבועת בטוי דכתיב בה חיוב קרבן בנעלם אימא אפילו כי האי גוונא אע"ג דהוא אנוס מיחייב קמ"ל: ירושלמי. תני חזקיה כל מקום שנאמר חטא בתורה סתם אתה תופס הזדון כשגגה עד שיודיעך הכתוב שהיא שגגה: **מתני'** שבועת העדות כיצד אמר לעדים בואו והעידוני שבועה שאין אנו יודעין לך עדות או השביעם התובע ואמרו אמן חייבין פירוש כשהן מזידין בשבועה ובעדות או מזיד בעדות ושוגג בשבועה שאינו יודע שהנשבע לשקר חייב קרבן: אמר שמואל ראוהו שמטייל אחריהן אמרו לו

מסורת הש"ס

1) נקמן דף לו:. 2) כריתות ט. [לעיל כה: נקמן לה.]. 3) [לעיל כו:]. 4) לעיל כו. [וש"נ]. 5) נקמן דף לו:. 6) [נקמן לה.]. 7) ס"ל שתיקתן.

תורה אור השלם

1. אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתָיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע אָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה:

ויקרא ה ד

גליון הש"ס

גמ' דמייתי לה בק"ו. עי' מכות דף יד ע"ל בתי' הריטב"א ד"ה והלא דברים ק"ו:

מוסף רש"י

ובקרובין. שבעל הפקדון קרוב לזה שהפקדון אצלו (לקמן לו.). ושלא בפני ב"ד. אם מפיו נשבע שהוליא שבועה מפיו, או שענה אמן אחר שבועה ואח"כ הודה חייב קרבן, דכתיב וכחש בעמיתו כל דהו (שם). ומפי אחרים. שלא ענה אמן, כגון משביעני עליך שתחזיר לי פקדוני ואמר אין לך בידי, אינו חייב עד שיכפור בו בב"ד. משום דמושבע מפי אחרים בפקדון לא כתיב, ומשבועת העדות גמרינן ליה, וסבירא ליה לר"מ דון מינה ומינה, והתם בג"ד (שם). וחכ"א בין מפי עצמו כו'. דסבירי להו דון מינה ואוקי באתרה (שם). בכולן נאמר בהן ונעלם. בכל המביאין עולה ויורד שבאותה פרשה, כגון מטמא מקדש ושבועת בטוי, דכתיבי בהו שבועת העדות (כריתות ט. וכביר"ז לעיל כה:).

עד שישמעו מפי התובע. כולו והעידוני. ולקמן (לה.) ילוף לה מקרא: **אמר לאו דוקא.** אלא אורחא דמילתא נקט ואי לא שמועאל לא שמעינן לה מממיתין: **הכא נמי.** הוה אמינא לאו דוקא אי לא דאשמועינן שמועאל: **תנא הפס.** בפקדון אמר אמו דתנייה הכא: **פטורין.** דיליף לה לקמן (דף לה.) מאם לוא יגיד שכתוב אלא למדרש אם לו לא יגיד ונשא עונו שאשמע שהוא תובעה: **לא אמרתי כו'.** דכיון דאהגדה קפיד קרא על כרחך במקום הראוי להגדה קאי: **והא אי אפשר ללמוד.** וקס"ד דכאחת דקתני מתניתין מצומצמין אמר: **רבי יוסי הגלילי.** במסכת בכורות (דף יח.) דאל שלא ביכרה וילדה שני זכרים רבי יוסי הגלילי אומר שניהן להכן דאפשר ללמוד שיוציאו שניהם ביחד דאשם וחכ"א אי אפשר שלא יצא ראשו של אחד מהם תחלה והאחד אינו בכור ושניהם ספק וירעו עד שיתאחו והאחד לו והאחד להכן: **תלמיד לרב.** שלוש עליך רבי: **רב לתלמיד.** שלוש עליך: **עובדא הוי.** אין שניהם יכולין לומר שם תינוק הללו בשיעור זה: **כל אחד כתוך כדי דיבור של חבירו.** כשגמר זה כפירתו התחיל זה לדבר בתוך כדי שאילת שלום: **דלא כי האי תנא.** דלא כר' אלעזר ברבי שמעון: **המשביע עד אחד.** וכפר פטור העד מקרבן שבועת העדות: **מר סבר.** תנא קמא: **עד אחד כי אחי לשבועה אחי.** אם מעיד עליו שהוא חייב מנה אינו מחייבו ממון אלא שבועה לפיכך אין הגדתו משובה: **ומ"ם לממונא אחא.** ודרש קרא הכי לכל עון ולכל חטאת[1] דהייבו למכות ועונשין הוא דאינו אם אבל אם הוא לממון: **ואיסברא.** דמחייב ר' אלעזר בר' שמעון ממון על פי עד אחד וטעמא משום הכי הוא: **והאמר אביי הכל מודים בעד סוטה והכל מודים בעדי סוטה כו'.** ומפרש לה לקמן הכי יש עדות בסוטה שהכל מודים בה שהמשביע עד אחד חייב ויש עדות בסוטה שאף אם השביע שניהן וכפרו פטורין ומחלוקת בעדי סוטה יש עדות בסוטה שנחלקו בה חכמים ורבי אלעזר ברבי שמעון במשביע את שניהן וכפרו במחלוקתן שנחלקו במשביע עד אחד דממון. ומפירושא דמילתא דאביי לקמן שמעינן דטעמא דרבי אלעזר משום דקסבר דבר הגורם לממון כממון דמי ועד אחד גורם לממון הוא שאילו הוא העיד היה מחייבו שבועה ורוב בני אדם אין נשבעין לשקר והיה משלם: **בעד טומאה.** אם הביא שני עדי קינוי שהתרה בה אל תסתרי עם פלוני ושני עדי סתירה שנסתרה עמו אחרי כן ויש עד אחד שנטמאת בסתירה זו והשביע הבעל את העד להעיד ויפטר מכתובתה וכפר עדותו חייב דהא מפסידו ממון ממש: **דרחמנא היימניה.** כדאמר במסכת סוטה (דף לא.) ואם העיד היה פוטרו מכתובתה והוציל וכפר עדותו חייב: **ועד אין כה.** ודרשינן במסכת סוטה (שם:) כל מקום שנאמר עד שיפרוט לך הכתוב אחד וקאמר רחמנא ועד אין בה [במדבר ה] תרי אלא חד והיא לא נתפשה אסורה דעל כרחך היא לא נתפשה להתמיר עליה בא ולאוסרה: **והכל מודים בעדי סוטה.** שאפילו השביע שניהם וכפרו פטורין: **בעדי קינוי דגורם דגורם הוא.** אף אם העדנון עדיין אתה צריך לעדי סתירה וכשיבואו עדי סתירה אף הם אין מחייבין אותה להפסידה אלא גורמים הם שמביאין אותה לידי שתיית מים המאררים ושמא מילאת המים טוהה שנטמאת ותפסיד כתובתה: ומחלוקת

ואי ס"ד בב"ד מי מחייב. תימה דלמא קרא כי אתא לשבועה שאין אמו יודעין לך עדות שיש לך ביד פלוני חייבין ושעורין וכוסמין דתנא לקמן (דף לג.) דחייבין על כל אחת ואחת: **שבועה** שאין אנו יודעין לך עדות **טובא הוי.** דס"ד דצריך שתהא כפירה שייה תוך כדי דיבור של כפירה דאשוה ואם תאמר לימא כגון שהתחילו וסיימו בבת אחת אלא שאחד מיהר מעט יותר מחבירו וסיימו שייהם תוך כדי דיבור ויש לומר שאין רגילות כלל להעיד ב' עדים כאחת דתרי קאי לא משתמעי[6] אי נמי הוה מצי לשנויי הכי אלא שמתרץ האמת:

בתוך כדי דיבור של חבירו. פירוש רק שיתחילו תוך כדי דיבור של חבירו אע"פ שלא יהיו הכפירות תוך כדי דיבור ואם תאמר אמאי שני חייב לימא אני לא עשיתי כלום שכפר הראשון כבר ואילו היה חוזר בו תוך כדי דיבורו גם אני הייתי חוזר בי תוך כדי דיבורי ואומר ר"י דכיון שהעיד זה תוך כדי דיבור של ראשון חשיב כאילו שייהם העידו בבת אחת בגמלוס ויכול גם הראשון לחזור ולהודות תכ"ד של עדות שני כמו השני ואין לשני יותר שהות לחזור מלראשון אלא לשייהם שוין ולכך אין השני יכול לתלות כלום בחזרת הראשון:

הכל מודים בעד טומאה. ואין העד יכול לומר אלא עדותי ע"י עדי קינוי וסתירה תשתה ותמות ויפטר בעלה מן הכתובה דהרבה פעמים זכות תולה ונפסדת ע"י העד יותר ממה שנפסדת ע"י עדי סתירה משום דאיכא למימר שמא זכות יתלה לה ולא תשיבי אלא גורמים: הוה

עד שישמעו מפי התובע רץ אחריהן איצטריכא ליה סלקא דעתך אמינא כיון דרץ אחריהן כמאן דאמר להו דמי קמ"ל והא נמי תנינא שבועת העדות כיצד אמר לעדים בואו והעידוני שבועה כו' אמר אין לא אמר לא אמר לאו דוקא דאי לא תימא הכי גבי פקדון דקתני [6]שבועת הפקדון כיצד אמר לו תן לי פקדון שיש לי בידך ה"נ אמר אין לא אמר לא הא [1]וכחש בעמיתו כל דהו אלא אמר לאו דוקא הכא נמי לאו דוקא האי מאי אי אמרת בשלמא אמר דהכא דוקא תנא התם אטו הכא אלא אי אמרת לא אמר דהתם דוקא ולא אמר דהכא דוקא אמר אמר למה לי למיתנייה דלמא אורחא דמילתא קא משמע לן תניא כוותיה דשמואל ראוהו שבא אחריהן אמרו לו מה אתה בא אחרינו שבועה שאין אנו יודעין לך עדות פטורין [2]ואם בפקדון חייבים: השביע עליהן חמשה פעמים כו': מגלן דאכפירה בב"ד הוא דמחייבי אחוץ לב"ד לא מחייבי אמר אביי אמר קרא [2]אם לא יגיד ונשא עונו לא אמרתי לך אלא במקום שאילו מגיד זה מתחייב זה ממון א"ל רב פפא לאביי אי הכי אימא שבועה גופא בב"ד אין ושלא בבית דין לא לא ס"ד דתניא [3]לאחת לחייב על כל אחת ואחת ואי ס"ד בב"ד מי מחייב על כל אחת ואחת [3]והתנן השביע עליהן חמשה פעמים בפני ב"ד וכפרו אין חייבין אלא אחת אמר ר' שמעון מה טעם הואיל ואינם יכולין לחזור ולהודות אלא לאו שמע מינה שבועה חוץ לב"ד כפירה בב"ד: כפרו שניהן כאחת חייבין: הא אי אפשר לצמצם אמר רב חסדא הא מני [4]ר' יוסי הגלילי היא דאמר אפשר לצמצם רבי יוחנן אמר אפילו תימא רבנן [5]כגון שכפרו שניהן בתוך כדי דיבור [5]ותוך כדי דיבור כדיבור דמי [7]א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא מכדי תוך כדי דיבור כמה הוי [8]דכדי שאילת תלמיד לרב [9](איכא דאמרי כדי שאילת הרב לתלמיד) עד דאמרי שבועה שאין אנו יודעין לך עדות טובא הוי א"ל [10]כל אחד ואחד תוך דיבורו של חבירו: בזה אחר זה הראשון חייב והשני פטור: מתני' דלא כי האי תנא [11]דתניא [12]משביע עד אחד פטור ורבי אלעזר ברבי שמעון מחייב לימא בהא קמיפלגי דמר סבר עד אחד כי אתא לשבועה הוא דקא אתא ומר סבר עד אחד כי אתא לממונא קא אתא ותיסברא האמר אביי הכל מודים בעד סוטה והכל מודים בעדי סוטה ומחלוקת בעדי סוטה הכל מודים בעד אחד והכל מודים בעד שכנגדו חשוד על השבועה אלא [13]דכ"ע עד אחד כי אתי לשבועה קא אתי והכא בהא קמיפלגי [14]מר סבר דבר הגורם לממון כממון דמי ומ"ם [15]לאו כממון דמי גופא אמר אביי הכל מודים בעד סוטה והכל מודים בעדי סוטה ומחלוקת בעדי סוטה הכל מודים בעד אחד והכל מודים בעד שכנגדו חשוד על השבועה [16]הכל מודים בעד סוטה שחייב בעד טומאה דרחמנא הימניה דכתיב [4]ועד אין בה כל שיש בה [17]והכל מודים בעדי סוטה שפטור בעדי קינוי דהוה גורם דגורם ומחלוקת

מ) [לקמן לו.]. כ) לעיל דף לא.. ג) [ינמות יט. כח. בכורות ע. יח. יח.]. ד) [מכות ו. ע"ש]. ה) [שם מיר כ: כא. כ"ק עג:]. ו) [במכות ו. ליתא לכל זה וכן משמע בתוס' כ"ק עג: ד"ה כי ע"ש]. ז) כ"ק דף קה:. ח) כתובות לד. כ"ק עא: לח: קה: פסחים ה: כט: לקמן לג.. ט) [דיבור זה שייך לעיל לא: אחר דיבור שלא ביד עבדו כו' לבעל דיבו]. י) [ויקרא ה:]. כ) [דברים יט:]. ל) [ר"ה כז.].

תורה אור השלם

1. נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיְיָ וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בִּפְקֻדּוֹן אוֹ בְתִשּׂוּמֶת יָד אוֹ בְגֵזֶל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ: ויקרא ה כא
2. וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: ויקרא ה א
3. אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדָע וְאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה: ויקרא ה ד
4. וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת זָרַע וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמְאָה וְעֵד אֵין בָּהּ וְהִוא לֹא נִתְפָּשָׂה: במדבר ה יג

מוסף רש"י

כדי שאילת תלמיד לרב. שלוש עליך רבי, כדלמרינן בפרק מרובה (עב.) כי לית ליה לר' יוסי כדי שאילת תלמיד לרב כו' (רשב"ם ב"ב קכט:). **משביע עד אחד.** וכפר ואמר שבועה שאיני יודע לך עדות, פטור. העד מקרבן שבועת העדות, דהא לא הוה מקביל ליה לא הוה מחייב להילך אלא שבועה, ואע"ג דאיכא למימר דלמא לא משתבע, גורם לממון פטור (ב"ק קה:).

מ) א מיי' פ"ז מהל' שבועות הל' ה סמג לאוין רמח:
מא ב מיי' פ"י מהל' שבועות הל' יג:
מב ג מיי' שם פ"ב הל' יז ופ"כ מהל' עדות הל' ג ופ"מ מהל' אבל הל' מ ופ"ו מהל' מתנות הלכה ו ופ"ב מהלכות תמורה הלכה ד סמג עשין לו קז טוש"ע ח"ל סי' לד פעיף לא לב לג וסי' שמ פעיף כד כה ובוש"ע מ"מ סי' פ פעיף א בהגה וסי' רפא פעיף ז:
מג ד מיי' פ"ב מהל' שבועות הל' יז סמג לאוין רמח:
מד ה מיי' שם פ"י הלכה יג:
מה ו מיי' שם הלכה ה:
מו ז מיי' פ"א מהל' טוען הל' ו סמג עשין פה טוש"ע מ"מ סי' פז פעיף א:
מז ח מיי' פ"י מהל' שבועות הלכה ז:
מח ט מיי' שם הל' מ:
מט י מיי' שם הלכה ז:

רבינו חננאל

תניא כוותיה דשמואל וכן הלכתא אבל בפקדון אע"ג דלא שמע מפי התובע אלא הוא נשבע מעצמו חייב שנאמר וכחש בעמיתו כל דהו: השביע עליהן ה' פעמים חוץ לב"ד ובאו לב"ד והודו פטורין. מנא לן ואמר אביי (שאם) [שנאמר אם] לא יגיד ונשא עונו. אימתי נושא עון בזמן מגיד [6] במקום שמתחייב הנתבע ממון ומקשי רב פפא אימא גם השבועה עצמה אם לא תהא בב"ד לא יהו חייבין. ורחי' לא מצית למימר הכי דתניא לאחת לחייבו על כל אחת ואחת והתנן השביע עליהן ה' פעמים בב"ד וכפרו אין חייבין אלא אחת כו' אלא לאו ש"מ שבועה חוץ לב"ד כפירה בב"ד ש"מ: **מתני'** כפרו שניהן כאחד חייבין. פירוש אין חייבין שניהם אלא עד שיכפרו שניהם בבת אחת: והא אי אפשר לצמצם. אמר רב חסדא הא מני ר' יוסי הגלילי דאמר אפשר לצמצם. דתנן בבכורות פרק ב' רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים ויצאו שני ראשים כאחת. ר' יוסי הגלילי אומר שניהן להכן שנאמר הזכרים לה' וחכ"א אי אפשר לצמצם אלא אחד לו ואחד להכן. ר' יוחנן אמר אפילו תימא רבנן הכא במאי עסקינן כגון שכפרו בתוך כדי דבור כדי שאילת שלום תלמיד לרב כל אחד ואחד בתוך כדי דבור של חבירו: **פיסקא** כפרו זה אחר זה הראשון חייב והשני פטור. מתני' דלא כר' אלעזר בר' שמעון דתניא המשביע עד אחד פטור ור' אלעזר בר' שמעון מחייב נימא בהא פליגי תנא קמא סבר עד אחד שלכך לשבועה הוא דאתא הלכך פטור. דהא ליתא תביעת ממון. ור' אלעזר

בר' שמעון סבר עד אחד לממון הוא דאתא: איני והאמר אביי הכל מודים בעד סוטה שחייב. בעד טומאה דכתיב ועד אין בה כל שיש בה כו'. ואמרינן אלא כולי עלמא עד אחד לשבועה הוא דאתא ובהא פליגי. תנא קמא סבר דבר הגורם לממון לאו כממון דמי ור' אלעזר בר' שמעון סבר כממון דמי: גופא אמר אביי הכל מודים במשביע עד סוטה וכפר בו שחייב בעד טומאה דרחמנא אמר ועד אין בה כל שיש בה. והכל מודים במשביע עדי סוטה וכפרו שפטורין בעדי קינוי דהא גורם דגורם עדי קינוי גורמין לעדי סתירה ועדי סתירה גורמין לממון:

---

6) נ"ל נושא עון בזמן שאינו מגיד במקום שאילו מגיד מתחייב הנתבע ממון.